

тивности использования оборотных средств и их влияние на финансовое состояние торговых предприятий.

Marynych I.A., Kozub T.T. Methods of efficient systemy current assets management enterprise-trade

The question of efficient management of working capital commercial enterprises. The main trends in the efficiency of working capital and their impact on the financial state trading enterprises.

УДК 336.221

Аспір. Ю.В. Садовий¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

**СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ**

На основі досвіду високорозвинених країн показано, що існує зв'язок між рівнем соціального розвитку та податковим навантаженням. Сучасні концепції реформування податкової системи в Україні більшою мірою скеровані на наповнення бюджету без врахування соціального ефекту загалом. Враховуючи низький рівень життя населення України, необхідно використовувати показники кінцевого соціального ефекту, до того ж у найближчому часовому вимірі, а не на віддалену перспективу. Зроблено висновок, що в основі усіх змін податкової політики України повинні домінувати соціальні пріоритети, а не лише ефективність наповнення бюджету, оскільки остаточна мета системи оподаткування, як і держави загалом, є зростання соціального рівня населення.

Соціальний розвиток будь-якої країни й України зокрема становить основу поступу і науково-технічного прогресу. Лише в умовах вільного розвитку кожного члена суспільства виникає можливість найбільш повного і творчого розкриття людського потенціалу для блага всієї держави. Тому однією з основних функцій держави є забезпечення постійного зростання соціального розвитку населення. Як відомо, складовими соціального розвитку виступають, з одного боку – власні можливості людей, що виражається через їх доходи, а з іншого – це соціальні функції держави, яка насамперед забезпечує тих членів суспільства, які не можуть самі заробити на себе і водночас фінансує сфери діяльності загальнонародного значення: культуру, освіту, науку, охорону здоров'я, розбудовує соціальну інфраструктуру. Джерелом фінансування соціального розвитку держави є державний бюджет, формування якого залежить насамперед від податкової політики в країні. Тому між соціальним розвитком країни та податковою системою існує доволі тісний взаємозв'язок, і особливо це стосується України, де як і соціальна сфера, так і податкова система зазнають постійних змін. З огляду на це, соціальний розвиток у контексті удосконалення податкової системи в Україні є актуальною темою наукових досліджень.

Соціальний розвиток України потребує вдосконалення. Свідченням цього є різноманітні дослідження вчених у всіх галузях гуманітарних наук. Одним із аргументів необхідності кардинального перегляду і змін у соціальному розвитку українців стали результати дослідження соціологів World Values Survey, які, починаючи від 1981 р. проводять опитування у різних країнах. У

¹ Наук. керівник: проф. В.В. Яцура, д-р екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка

процесі останніх досліджень (1995-1997, 1999-2002 і 2007 рр.), респондентам задавали запитання "Чи вважаєте Ви, що загалом Ви дуже щасливі, достатньо щасливі, не дуже щасливі або зовсім нещасливі?" і "Наскільки Ви задоволені своїм життям на сьогодні?", група соціологів дійшла висновку, що в Данії люди почувають себе щасливіше, ніж у будь-якій іншій країні, а найбільш нещасливі люди проживають у Зімбабве [1].

Більшість із пострадянських країн виявились у кінці списку з 97 країн. Так, наприклад, Росія посідає 88 місце у списку, а після неї йде Грузія – у них однаково від'ємний результат -1,01. Їх дещо випереджає Латвія з оцінкою -0,75, Литва (-0,70) й Естонія (-0,36). Нижче Росії та Грузії перебувають Україна, Білорусія, Молдавія та Вірменія, які розташовані в такому порядку безпосередньо перед Зімбабве. Що стосується Данії, це не найбагатша країна але її індекс щастя становив 4,24. Після неї, у верхній частині списку перебувають Пуерто-Рико, Колумбія, Ісландія й Північна Ірландія. США посіли 16 місце. У своєму висновку соціологи стверджують, що в підсумку головним чинником щастя є те, наскільки люди вільні у своєму виборі того, як прожити своє життя. Водночас, рівень соціального забезпечення людей залежить від наявності джерел фінансування розвитку соціальної сфери. І найбільш вагомим джерелом фінансування соціальної сфери є податки. Як свідчать дані рейтингових зіставлень податкового навантаження в окремих країнах, найбільше воно виявилось у тій же Данії [2]. Так, за результатами дослідження у 2007 р., здійсненого Організацією економічного співробітництва та розвитку, що об'єднує 30 індустріально розвинених країн, найвищий показник податкового навантаження (співвідношення доходів від податків до ВВП країни) виявлено за Данією, де цей показник становить 48,9 %. На другому місці – Швеція (48,2 %); на третьому – Бельгія (44,4 %); на четвертому – Франція (43,6 %) і на п'ятому виявилась Норвегія (43,4 %). Водночас найнижче податкове навантаження виявилось у Мексиці (20,5 %). Таким чином, проявляється досить тісний зв'язок між рівнем соціального розвитку країни та рівнем податкового навантаження, що необхідно враховувати під час реформування податкової системи України.

Однак, як показує довготривалий процес реформування податкової системи України, не завжди і не всі заходи, які планує та приймає уряд, узгоджуються з потребами соціального розвитку. Так, упродовж останніх років розробляють три концепції "Стратегії реформування податкової системи", на основі якої має бути створено Податковий кодекс: першим варіантом податкової реформи були розробки уряду Віктора Януковича (прийнято 19.02.2007 р.); другим варіантом був проект Юрія Єханурова, і на сьогодні третю концепцію розробило Міністерство фінансів [3]. Згідно з дієвою сьогодні концепцією, передбачено до 2018 р. відмінити усі пільги і вирівняти фіскальне навантаження на фізичних і юридичних осіб, а також підвищити акцизні ставки та рентні платежі. Ключовими моментами концепції є скасування всіх податкових пільг та спрощеного режиму оподаткування малого бізнесу, а також сплати податку на прибуток страховими компаніями, торговцями цінних паперів та інститутами сумісного інвестування. Зняття пільг Мінфін пояснює вимогами СОТ. Замість спрощеної системи обліку та оподаткування передбачені нові форми державного стимулювання малого підприємництва. Треба зауважити, що по-

передня концепція передбачала відновити пільги вільним економічним зонам і територіям пріоритетного розвитку. Що стосується ПДВ, було запропоновано його знизити з 2008 р. від 20 % до 18 %, а ставку податку на прибуток зменшити з 25 % по 20 % до 2012 р., але за умови достатнього ресурсного забезпечення бюджету. У проекті домінує концепція зближення податкового навантаження фізичних осіб (ставка 15 %) з юридичними (ставка 25 %). З огляду на це, виникає питання, чи це зближення повинно відбуватися за рахунок підвищення податків для пересічного українця, чи зниження податкового тиску на підприємців. Враховуючи, що все ж основним джерелом сьогодишнього соціального рівня життя населення є заробітна плата, то це призведе до погіршення життя населення. Зниження ж податкового тиску на підприємців може призвести до зменшення бюджетних надходжень, і відповідно також погіршиться фінансування соціальних програм із бюджету.

Концепцією передбачено також упровадження єдиного соціального внеску, визначення доходів громадян та бізнесу непрямым методом, що може бути більш позитивним щодо підвищення соціального рівня розвитку населення. Для скорочення споживання алкоголю і тютюну ставка акцизного збирання буде лише збільшуватися (нульова ставка буде тільки в етилового спирту, що використовується для виробництва ліків і побутової хімії). Звісно, що такі заходи будуть стимуляційними для здорового способу життя, але така ситуація в Україні у середині 80-х років, на превеликий жаль, не дала очікуваного ефекту. Очевидно, що ірраціональні потреби зменшують якісні показники соціального розвитку споживачів, однак в умовах низького соціального рівня населення загалом такі заходи швидше відродять традиції самогоніваріння та нелегальної торгівлі спиртним та тютюновими виробами. Тому задекларовані концептуальні напрямки реформування системи оподаткування, а також поточної податкової політики потребують насамперед соціальної спрямованості через такі дії, які реально впливають на зростання соціального рівня населення України, а не стимулюють внутрішній перерозподіл бюджету пересічного українця.

Як відомо, Міністерство фінансів України насамперед планує скасування 10 податків і зменшення нарахувань на фонд заробітної плати. Так, передбачено зменшити збір із купівлі-продажу валюти (від 0,5 % до 0,2 %) і перенести частину відрахувань у Пенсійний фонд з юридичних осіб на фізичні (+3 %) з обов'язковим одночасним збільшенням заробітних оплат на відповідну суму. При цьому нарахування на фонд заробітної плати на підприємствах зменшаться на 3,5 % [4]. Передбачено також зниження податкового навантаження на фонд оплати праці, скасування зайвої звітності на підприємствах та скорочення обсягів роботи Державної податкової адміністрації відносно адміністрування податків. Звісно, що такі заходи сприятимуть не тільки зменшенню витрат вітчизняних підприємців але й зменшенню податкового навантаження, що, своєю чергою, буде сприяти легалізації заробітної плати.

Особливо активізувалась останнім часом діяльність Державної податкової адміністрації відносно перегляду рівня акцизних зборів на різноманітні товари. Насамперед це стосується бензину, який у багатьох країнах Європи є підакцизним товаром. Працівники керівного апарату Державної податкової адміністрації вважають, що впровадження акцизу на бензин не може вплинути

на його подорожчання [5]. Основним аргументом вони вважають те, що падіння цін на нафту удвічі не привело до зниження ціни на бензин у два рази, водночас не враховуючи головних підприємницьких інтересів – максимізація прибутку. Тобто, на нашу думку, підвищення акцизного збирання на бензин хоч на одну копійку, призведе до зростання його роздрібної ціни. Адже підприємці сприйматимуть зростання податкового навантаження в рахунок зменшення своїх прибутків і будуть компенсувати потенційні збитки за рахунок кінцевого споживача. Внаслідок таких заходів погіршиться рівень соціального забезпечення усього населення, яке буде змушене більше витратити на паливо і менше на відпочинок, видовища чи інші ефективніші у соціальному плані витрати.

Серед можливих підакцизних товарів податківці називають також парфумерну продукцію. Однак в українських реаліях це призведе до аналогічного ефекту, тому впровадження чи збільшення акцизних зборів необхідно попередньо всебічно опрацювати, щоб це не призвело до погіршення соціального рівня населення країни.

Ще одним кроком у реформуванні податкової системи України стало запровадження податку на багатство (з 1.01.2008 р.). Це нововведення передбачалось в Універсалі національної єдності, який підписали у 2006 р. Президент України В. Ющенко, Голова Верховної Ради Олександр Мороз, прем'єр-міністр Юрій Єхануров [6]. Від фракції Партії регіонів документ підписав В. Янукович, від Нашої України – Р. Безсмертний, від СПУ – Василь Цушко, від КПУ – П. Симоненко. Аналогічний податок було введено, наприклад, у Швейцарії у 2002 р. Він стосується компаній, чий дохід перевищує 1 млн швейцарських франків за рік, однак його сплата передбачено тільки у випадку, коли кількість безробітних у кантоні перевищить позначку 2 %. Доцільність такого податку в Україні, на наш погляд, є передчасним, адже будь-яке податкове навантаження на підприємців призводить до зниження їхньої конкурентоспроможності, що, своєю чергою, підриває економічну безпеку галузі, регіону або й країни загалом. Як наслідок, це може привести до того, що зросте залежність споживачів від імпорتنих товарів, а отже – також негативно позначиться на соціальному рівні населення України.

Одним із напрямів удосконалення податкової системи України є пошук нових форм діяльності органів державної податкової служби щодо запобігання порушенням підприємствами податкового законодавства. Тобто створювати такі умови для вітчизняного підприємництва, які б надавали додаткові можливості виправлення допущених помилок податкового законодавства [7]. Наприклад, Державна податкова адміністрація України на початку 2008 р. скерувала в Міністерство економіки пропозиції щодо застосування спеціальних санкцій і попереджень для 479 суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (з них: 237 резиденти і 242 нерезиденти), які допустили порушення чинного законодавства. На основі цих пропозицій Міністерство економіки застосувало санкції та офіційно попередило 340 суб'єктів підприємництва. Застосування спеціальних санкцій сприяло поверненню на територію України протермінованої дебіторської заборгованості на суму 22,5 млн дол. Тому було скасовано спеціальні санкції для 43 суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та 32 іноземних фірм. Таким чином, застосування спеціальних санкцій сприяє гармонізації від-

носин між органами державної податкової служби та суб'єктами підприємництва в плані наближення векторів інтересів. Адже вектор інтересів податкової служби спрямований у бік максимізації надходжень коштів до Державного бюджету усіх рівнів, зокрема від штрафних санкцій, тоді як підприємства зацікавлені у мінімізації податкових платежів, і насамперед штрафних санкцій. Тобто гармонізація взаємин між податківцями і підприємцями лежить у площині уникнення штрафів на основі попереджувальних заходів органами Державної податкової служби – з одного боку, і вчасної та повної сплати обов'язкових податкових платежів підприємцями – з іншого. Такі взаємини сприятимуть підвищенню рівня соціального розвитку населення, оскільки своєчасне наповнення Державного бюджету надасть змогу фінансувати потреби соціальної сфери, а відсутність штрафних санкцій щодо підприємств дасть змогу більше виділяти коштів на заохочення працівників та на розвиток соціальної інфраструктури.

Розглянувши питання розвитку соціального рівня населення в контексті удосконалення податкової системи України можна зробити відповідні висновки.

По-перше, досвід високорозвинених країн показує, що існує безпосередній взаємозв'язок між податковим навантаженням та рівнем соціального розвитку, однак у таких умовах бюджет країни повинен бути соціально зорієнтованим, що необхідно враховувати під час реформування податкової системи України.

По-друге, варіанти концепції реформування податкової системи в Україні більшою мірою скеровані на наповнення бюджету без врахування соціального ефекту загалом, тобто в основі запровадження нових податків або коригування дієвих, необхідно використовувати показники кінцевого соціального ефекту, при чому у найближчому часовому вимірі, а не на віддалену перспективу.

По-третє, враховуючи найбільшу соціальну значущість заробітної плати та низький рівень життя населення України, не допустити зростання податкового навантаження на неї, а питання повернення до прогресивної системи оподаткування доходів громадян можна розглядати, починаючи з такого рівня, який перевищує рівень доходів так званого середнього класу.

По-четверте, у діяльності органів Державної податкової служби України повинні домінувати такі методи роботи, які б стимулювали підприємців сплачувати податки, а функції працівників податкових органів збільшувались на питому частку роз'яснювальної та попереджувальної робіт.

Отже, в основі усіх змін податкової політики України повинні домінувати соціальні пріоритети, а не лише ефективність наповнення бюджету, оскільки це не остаточна мета. Головною метою системи оподаткування, як і держави загалом, є підвищення соціального рівня населення.

Література

1. **Данию признали** самой счастливой страной. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://segodnya.ua>.
2. **Страны** с самыми высокими налогами. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://news.online.ua/118110>.

3. К 2018 году Минфин отменит все налоговые льготы. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://pro.ua.com>.

4. Минфин хочет отменить 10 налогов. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://ru.pro.ua.com>.

5. Налоговая предлагает сделать подакцизными бензин и парфюмерию. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://unian.net>.

6. С первого ноября 2008 года Тимошенко планирует ввести налог на богатство. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://korrespondent.net>.

7. ГНАУ предложила применить специальные санкции к 479 субъектам ВЭД. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://newsukraine.com.ua>.

Садовий Ю.В. Социальное развитие Украины в контексте усовершенствования системы налогообложения

На основе опыта высокоразвитых стран показано, что существует связь между уровнем социального развития и системой налогообложения. Современные концепции реформирования системы налогообложения в Украине в большей степени направлены на наполнение бюджета без учета социального эффекта в целом. Учитывая низкий уровень жизни населения Украины, необходимо использовать показатели конечного социального эффекта, причем в ближайшем часовом измерении, а не на отдаленную перспективу. Сделан вывод, что в основе всех изменений налоговой политики Украины должны доминировать социальные приоритеты, а не лишь эффективность наполнения бюджета, поскольку конечной целью системы налогообложения, как и государства в целом, является рост социального уровня населения.

Sadovyj Yu.V. Social development of Ukraine in context of improvement of system of taxation

It is rotined on the basis of experience of highly developed countries, that connection is between the level of social development and tax loading. Modern conceptions of reformation of the tax system in Ukraine are in a greater degree directed on filling of budget without the account of social effect on the whole, taking into account the low level of life of population of Ukraine it is necessary to utillize the indexes of eventual social effect, besides in the nearest sentinel measuring, but not on a remote prospect. A conclusion is done, that social priorities, but not only efficiency of filling of budget, must prevail in basis of all of changes of tax policy of Ukraine, as a final purpose, systems of taxation, as well as states on the whole, there is growth of social level of population.

УДК 330.142

Здобувач Р.Я. Старик – Інститут регіональних досліджень НАН України

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ РІВНЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Уточнено сутність поняття "інтелектуальний капітал", що формується на підприємстві за рахунок наявності в нього конкурентних переваг, зумовлених людським, технологічним та ринковим складниками цього капіталу. Запропоновано модель економічної діагностики інтелектуального капіталу підприємства.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інтелектуальні ресурси, ринковий капітал, людський капітал, технологічний капітал, економічна діагностика.

Постановка проблеми. Зростання ролі інтелектуального капіталу в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства висуває завдання оцінювання цього виду капіталу.

Проблема вимірювання інтелектуального капіталу виявилась внаслідок зростання різниці між балансовою і ринковою вартістю підприємства. У дру-